

زیست اخلاقی

بدون تردید، انسانی و خوب زیستن آرزوی خیلی از ما انسان‌هاست. به همین دلیل زیست اخلاقی، دغدغهٔ کسانی است که می‌کوشند حقیقتاً انسانی زندگی کنند. زیرا آموزه‌های اخلاقی، به واقع ارائهٔ همان اصول و روش‌هایی است که می‌تواند راهنمای آدمی در عمل و در چگونه زیستن باشد. به عبارت دقیق‌تر، علم اخلاق است که اصول زیستن درست را به ما می‌آموزد. «در حقیقت آنچه مربوط به اخلاق است، تنها این نیست که چگونه باید زیست، بلکه این است که برای اینکه با ارزش، مقدس و متعالی زیست کرده باشیم، چگونه باید زیست.»^۱

قانونی زیستن و صرفاً طبق هنجارهای حقوقی زندگی کردن، نیست. این دو در کارکرد به شکلی آشکار تفاوت دارند. کارکرد مهم اخلاقی زیستن، همان‌گونه که گفتیم، پدید آمدن تحولی روحانی در انسان است. یعنی از وضع موجود به انسانی والاتر تبدیل شدن و نوعی تغییر شخصیت و تحول روحی. برای مثال اگر اجرای عدالت در رعایت حقوق دیگران، تنها به خاطر ترس از قانون و مجازات باشد، امری اخلاقی محسوب نمی‌شود. اگرچه این نوع رفتار نیز در جای خود اهمیت دارد، اما نباید فراموش کرد که آنچه مهم است، پدید آمدن خلق عدالت‌خواهی و روح عدالت‌طلبی است؛ یعنی همان تغییر درونی.

چنین فردی اگر چه با رعایت قانون شهروند خوبی به حساب می‌آید، ولی از نظر انسانی رشد چندانی نکرده است. مثل دزدی می‌ماند که به‌خاطر وجود دوربین‌های مداربستهٔ متعدد، دست از پا خطا نمی‌کند. چنین شخصی هنوز به اصطلاح به «ملکهٔ عدالت» دست نیافته است. عدالت‌خواهی آن است که اگر مجازاتی هم در کار نبود، در تنهایی و خلوت حتی به هنگام ضعف و ناتوانی نیز این صفت اخلاقی را رها نکند.

اصول ثابت و همیشگی

اصول و ارزش‌های اخلاقی اصولی ثابت و همیشگی هستند که آدمی به شکل

اهمیت اخلاق در روزگار ما

اگر چه اخلاق و اخلاقی زیستن در گذشته نیز برای بشر هیچ‌گاه امری زائد و تفتنی نبوده، اما در دوران جدید ضرورت و الزام جدی‌تر و موقعیت کانونی‌تری یافته است. بشر امروز به دلیل پیشرفت فناوری و نیز ابزارهای ارتباطی، بیش از همیشه می‌تواند زندگی خود و دیگران را با خطر مواجه سازد و به همین دلیل، به تربیت اخلاقی بیشتری نیازمند است! پیشرفت فناوریانه باعث شده است که قدرت دخالت انسان در همه‌جا فوق‌العاده و بی‌حد و مرز باشد. پشت دیوارهایی به خیال خودمان امن، در خانه‌مان نشسته‌ایم، اما چه تضمینی وجود دارد که از تعرض دیگران مصون باشیم؟ دیگران می‌توانند به راحتی و حتی از آن سوی کرهٔ زمین با فشردن یک دکمه در زندگی ما دخالت کنند. این خاصیت فناوری است که هر گونه بُعد مکانی و زمانی را در نوردیده است. پس حتی در استفاده از فناوری نیز ما انسان‌ها ملزم به رعایت اصول اخلاقی ویژه‌ای هستیم.

چند نکته

هدف تغییر شخصیت

هدف از اخلاقی زیستن را فراموش نکنیم. هدف از زیست اخلاقی تغییر شخصیت و ایجاد تحولی روحانی است. پس باید روشن باشد که منظور از اخلاقی زیستن،

فطری با آن‌ها آشناست. قرآن می‌فرماید: «و نفس و ما سواها فالهمها فجورها و تقویها» (و سوگند به نفس آدمی و آن کس که آن را منظم ساخته، سپس فجور و تقوا (شر و خیر) را به او الهام کرده است) (شمس / ۷-۸).

و نیز فرموده است: «و لکن الله حیب الیکم الایمان و زینة فی قلوبکم و ...» (و لیکن خدای تعالی ایمان را محبوب شما کرد و در دل‌هایتان زینت داد) (حجرات / ۷).

از تعبیر «فی قلوبکم» به خوبی می‌توان فهمید که ایمان و ارزش‌های دیگر اخلاقی به شکل اصولی ثابت و همگانی در عمق جان آدمیان ریشه دارد. یعنی روح انسان زیبایی ارزش‌هایی چون عدالت، راستی، امانت‌داری، عفاف و ... را درک می‌کند یا ضد ارزش‌هایی چون ظلم و ستم را می‌فهمد؛ البته ممکن

